

Jälkihoito- ja jälleenrakennusstrategia: tavoitteet, aikataulu ja toimeenpano

Exit- ja jälleenrakennustyöryhmä

Jälkihoito- ja jälleenrakennusstrategian tavoitteet

Jälkihoitovaiheen tavoitteet

Jälkihoitotoimien tavoitteena on tukea yhteiskunnan turvallista palautumista akuutin kriisivaiheen jälkeen. Yhteiskunnan jälkihoitotoimilla voidaan myös estää kriisin pitkäaikaisten haittavaikutusten syntymistä. Talouden ja koko yhteiskunnan näkökulmasta oleellista on toteuttaa toimenpidekokonaisuus, joka palauttaa turvallisuuden tunteen ja luottamuksen tulevaisuuteen. Tässä olennaista on myös epidemian uudelleen kiihtymisen estäminen. Jälkihoitotoimien tavoitteena on myös edistää pitkän aikavälin tavoitteita sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestäväen yhteiskunnan rakentamisesta

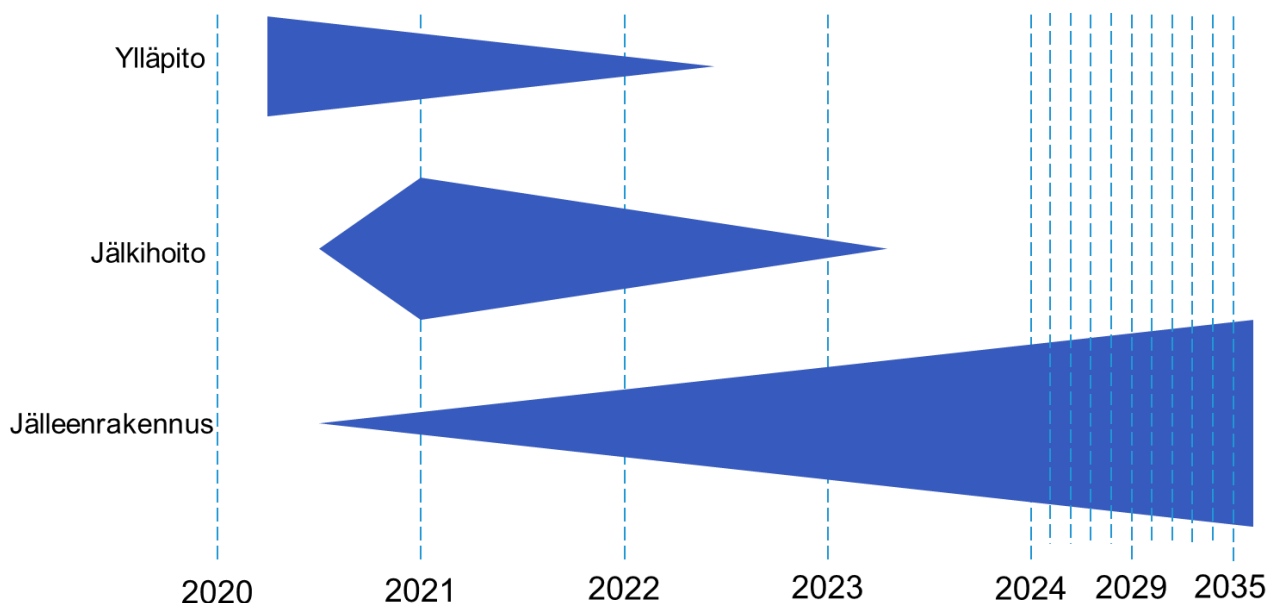
Jälleenrakennusvaiheen tavoitteet

Jälleenrakennusvaiheessa tarkastellaan yhteiskunnan pitkän aikavälin tavoitteita ja keinoja, joilla mm. hiilineutraaliuden saavuttaminen ja julkisen talouden kestävyys ja väestön hyvinvointi kriisin akuutin vaiheen jälkeen turvataan. Julkisen talouden kestävyden osalta hallitus on kestävyystiekartassa asettanut tavoitteeksi sen, että julkisen talouden velkasuhde vakautetaan vuosikymmenen loppuun mennessä. Hiilineutraaliustavoitteen osalta hallitus on sitoutunut toimimaan tavalla, jonka seurauksena Suomi on hiilineutraali vuonna 2035 ja hiilinegatiivinen pian sen jälkeen.

Jälkihoito- ja jälleenrakennusstrategian aikataulu

Jälkihoito- ja jälleenrakennusstrategian tukivaiheet (ylläpito, jälkihoito, jälleenrakennus) ovat ajallisesti keskenään lomittuvia. Vaiheiden ajallista lomittumista on havainnollistettu kuvassa 1. Ylläpitovaiheen toimet kohdistuvat epidemian akuuttiin vaiheeseen, mutta osalla nyt päätetyistä ylläpitovaiheen toimista on kustannusvaikutuksia myös seuraavina vuosina. Esimerkiksi työttömyysturvan enimmäiskestolaskurin jäädyttäminen kasvattaa työttömyysturvamenoja vielä vuosina 2021-2022. Samoin osalla nyt vuoden 2020 lisätalousarvioiden yhteydessä päätetyistä jälkihoitovaiheen elvytystoimista on kustannusvaikutuksia myös vuosina 2021-2023 (esim. väyläinvestoinnit). Koska rakenteellisten uudistusten valmistelu ja toimeenpano vievät aikaa, tulee niiden osalta jälleenrakennusvaiheen valmistelu käynnistää jo nyt. Samalla on tärkeää päivittää jo valmistelussa olevien rakenteellisten uudistusten tavoitteita kriisiin vaikutukset huomioiden.

Pandemiaan ja sen vaikutuksiin liittyvien epävarmuustekijöiden vuoksi jälkihoito- ja jälleenrakennusstrategian aikataulua tulee päivittää, jos epidemiatilanne muuttuu. Esimerkiksi epidemian mahdollisen toisen aallon iskiessä tulisi mahdollisesti ottaa uusia ylläpitotoimia käyttöön.

Kuva 1: Jälkihoito- ja jälleenrakennusstrategian vaiheet

Päätöksenteon ja valmistelun näkökulmasta jälkihoito- ja jälleenrakennusstrategian tärkeitä tarkastelupisteitä ovat mm. syksyn 2020 budjettiriihi sekä kevään 2021 hallituksen puolivälitarkastelu ja JTS-riihi.

06/2020: LTAE IV –neuvottelut

- Jälkihoito- & elvytyspaketti
- Julkisen talouden kestävyystiekartan 1. vaihe (tavoite, aikataulu ja 2. vaiheen valmistelu)

23.6.2020: Hallituksen neuvottelu jälkihoito- ja jälleenrakennusstrategiasta

- Hallituksen linjaus jälkihoito- ja jälleenrakennusstrategiasta
- Uusien poikkihallinnollisten työryhmien perustaminen jatkotyötä varten (työryhmien sisältö ja teemat esiteltä erikseen), työryhmien deadline 22.8.2020 budjettiriiheen valmistautumista varten

06-09/2020

- Epidemian toisen aallon estäminen / siihen varautuminen: valmistelutyö ja toteutus
- Jälleenrakennustoimien valmistelu
 - Jo aiemmin valmistelussa olleiden uudistusten potentiaalisten vaikutusten arviointi jälleenrakennusvaiheen tavoitteiden näkökulmasta + mahdollinen tavoitteiden päivittäminen
 - Aiemmin perustetuissa työryhmissä ja ministeriöissä tehtävä valmistelutyö jälleenrakennustoimiin liittyen (mm. työllisyystoimet ja hiilineutraalisuustiekarttaan sisältyvät toimet)
 - Kesäkuussa perustetuissa työryhmissä tehtävä valmistelutyö

09/2020: Budjettiriihi

- Jälkihoitotoimien jatkosta päättäminen suhdannetilanne ja valtiontalouden kehukset huomioiden
- Julkisen talouden vahvistamisen tiekartasta päättäminen
 - Tiekartassa linjataan tarkemmin toimet, joilla julkisen talouden kestävyttä vahvistetaan tällä vaalikaudella ja pitkällä aikavälillä
 - Osana kestävyystiekarttaa hallitus asettaa budjettiriihessä uuden työllisyystavoitteen, joka on suurempi kuin nykyinen 60 000 tavoite
- Hiilineutraalustiekarttaan sisältyvän toimet
- Jälleenrakennusvaihe
 - Jo valmistelluista rakenteellisista uudistuksista päättäminen (mm. julkista taloutta vahvistavat työllisyystoimet, osaamista vahvistavat toimet ja hiilineutraalustavoitetta edistävät toimet) ja uudistusten kokonaisvaikutusten arviointi jälleenrakennusstrategian tavoitteiden suhteen
 - Kestävyystiekartassa ja hiilineutraalustiekartassa linjatuista toimista päättäminen ja jatkovalmistelun käynnistäminen
 - Nykyisten työryhmien ja valmistelussa olevien uudistusten tavoitteiden päivittäminen
 - Uusien toimien valmistelun käynnistäminen (mm. rakenteelliset uudistukset)

09/2020 – 3-4/2021

- Budjettiriihessä päätettyjen uusien rakenteellisten uudistusten ja muiden toimien jatkovalmistelu ja arviointi suhteessa jälkihoito- ja jälleenrakennusstrategian tavoitteisiin

3-4/2021: Puolivälitarkastelu / JTS-neuvottelut

- Valmistelluista uudistuksista päättäminen (mm. työllisyyttä ja tuottavuutta tukevat toimet)
- Uudistusten kokonaisvaikutusten arviointi suhteessa jälkihoito- ja jälleenrakennusstrategian tavoitteisiin
- Uusien toimien valmistelun käynnistäminen (mm. rakenteelliset uudistukset ja suorat sopeutustoimet), jos arvioiden mukaan jo päätetyt toimet eivät riitä tavoitteiden saavuttamiseen
- Hiilineutraalustiekarttaan liittyvät toimet

Teemat / asetettavat työryhmät

Työryhmien tehtävänä on koota yhteen ja koordinoida jälkihoito- ja jälleenrakennusstrategiaan liittyviä toimenpiteitä syksyn budjettiriihtä varten. Työryhmien ehdotuksista raportoidaan hallitukselle 22.8.2020 mennessä.

Työryhmien lähtökohtana on jälkihoito- ja jälleenrakennusstrategian tavoitteet sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävästä kasvusta. Toimia tulee arvioida myös suhteessa hallituksen hiilineutraaliustiekartassa ja kestävyystiekartassa määriteltyihin tavoitteisiin valtiontalouden kehyykset huomioiden. Työryhmien tulee arvioida toimien vaikutuksia kestävä kasvun näkökulmasta mm. julkisen talouden kestävyuden, hiilineutraaliuden ja ekologisen kestävyuden saavuttamisen ja hyvinvoinnin tukemisen osalta. Ryhmien poikkeileikkaavana teemana on yhteiskunnan resilienssi ja sen vahvistaminen.

Työryhmät ovat luonteeltaan poikkihallinnollisia virkamiestyöryhmiä ja sen jäsenet kootaan useiden ministeriöiden asiantuntijoista. Ministeriöiden kansliapäälliköistä koostuva exit- ja jälleenrakennustyöryhmä voi toimia nyt asetettavien työryhmien valmistelua koordinoivana tahona, jos sen toimikautta jatketaan. Työryhmien puheenjohtajisto koordinoi työryhmien yhteistyötä ja raportoi exit- ja jälleenrakennustyöryhmälle työn edistymisestä.

Julkisen sektorin tuottavuus

Toimikausi: 23.6.2020-15.9.2020

Puheenjohtaja: Juha Majanen (VM)

Jäsenet: STM, TEM, MMM, YM, OM, VNK

Tavoite ja tehtävät:

Työryhmän tavoitteena on tunnistaa ja koordinoida uudistuksia, joilla voidaan nostaa julkisen hallinnon tuottavuutta julkista taloutta vahvistavalla tavalla. Työryhmän tulee myös koota yhteen arvioita ja tehdä kokonaiskatsaus jo valmisteilla olevien uudistusten (mm. sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus) vaikutuksista julkisen sektorin tuottavuuteen.

Julkisen hallinnon tuottavuuden parantamisessa yksi keino on digitalisaation ja uuden teknologian määrätietoinen hyödyntäminen sekä automaation lisääminen. Jotta digitaalisten palvelujen avulla pystytään tuottamaan entistä vaikuttavampia ja tuottavuudeltaan parempia julkisia palveluja, täytyy jatkossa panostaa entisestään tiedon hyödyntämiseen, tiedolla johtamiseen sekä uusien teknologioiden käyttöön.

Työryhmän tulee arvioida toimia, joilla digitalisaation mahdollisuuksia julkisen hallinnon tuottavuuden parantamisessa voitaisiin hyödyntää. Samalla on kuitenkin pidettävä huolta siitä, että uudet teknologiaa hyödyntävät toimintatavat eivät lisää eriarvoistumista yhteiskunnassa.

Tuottavuuden nostamisessa on edistettävä julkisen sektorin toiminnan innovatiivisuutta, mitä voidaan tukea myös innovatiivisilla (esimerkiksi tulosperusteisilla) julkisilla hankinnoilla.

Kansainvälinen talous, kilpailukyky ja vihreä kasvu

Toimikausi: 23.6.2020-15.9.2020

Puheenjohtaja: Eeva Vahtera (TEM)

Jäsenet: VM, YM, MMM, UM, VNK, STM, LVM

Työryhmän tehtävänä koordinoida ja tunnistaa jälkihoito- ja jälleenrakennusstrategian toimia keskittyen kansainväliseen talouteen, kilpailukykyyn ja vihreään kasvun lähteisiin.

Koronakriisi aiheuttaa pitkäkestoisia ja mahdollisesti pysyviä muutoksia globaalin talouden rakenteisiin. Suomi on jatkossakin kansainvälisestä taloudesta ja taloudellisista ulkosuhteistaan riippuvainen yhteiskunta. Tulevaisuuden globaaleilla markkinoilla pärjäämisessä yritysten kilpailukyky on tärkeässä asemassa. Työryhmän tulee arvioida Suomen kokonaiskilpailukykyä koronakriisin jälkeisessä maailmassa laajasti ja tunnistaa keinoja, joilla yritysten kilpailukykyä voitaisiin parantaa. Työryhmän tulee valmistella keinoja, joilla voidaan tukea yritysten halukkuutta investointeihin ja jälleenrakentamiseen koko maassa. Investoinneilla parannetaan yritysten tuottavuutta ja kokonaiskilpailukykyä sekä tuetaan vihreää kasvua. Yritysten vakavaraisuutta on vahvistettava.

Pelkän kustannuskilpailukykyyn lisäksi työryhmän tulee kiinnittää huomiota laajemmin tuottavuuteen ja kansainvälisen talouden toimintaan koronakriisin jälkeen. Riskinä on, että protektionismi kasvaa niin EU:n sisämarkkinoilla kuin globaalistikin. Tämän suhteen olennaista on vaikuttaminen EU:n sisämarkkinoiden toimintaan ja kauppapolitiikkaan kilpailun vääristymien korjaamiseksi ja torjumiseksi sekä viennin ja kansainvälistymisen edistäminen.

Hiilineutraaliustavoitteen edistäminen voi tarjota globaaleja kasvun mahdollisuuksia. Kestävän kasvun näkökulmasta tulevan kasvun reunaehtona tulee olla luonnonvarojen kulutuksen vähentäminen ja tuotannon ja kulutuksen suuntaaminen ympäristölle ja ilmastolle vähiten haitallisiin tuotteisiin. Kansallisten toimien lisäksi ryhmän tulee tarkastella myös, miten EU:n yhteisiä jälleenrakennustoimia ja rahoitusinstrumentteja voitaisiin kestävän kasvun näkökulmasta hyödyntää.

Työryhmä tehtävänä on koota yhteen arvioita siitä, miten nykyiset kansainväliseen talouteen, kilpailukykyyn ja vihreään kasvuun liittyvät toimet vastaavat koronakriisin jälkeen jälkihoitostrategian ja hallitusohjelman tavoitteisiin. Tämän lisäksi työryhmä tunnistaa tarpeita uusiksi toimiksi ja arvioi niiden potentiaalisia vaikutuksia. Tulevan kasvun näkymiä ja toimien vaikutuksia tulee tarkastella myös alueellisesta näkökulmasta.

Osaaminen, innovaatiot ja digitalisaatio

Toimikausi: 23.6.2020-15.9.2020

Puheenjohtaja: Ville Heinonen (OKM)

Jäsenet: VM, LVM, TEM, STM, MMM, YM

Työryhmän tehtävänä koordinoida ja tunnistaa jälkihoito- ja jälleenrakennusstrategian toimia keskittyen osaamiseen, innovaatioihin ja digitalisaation mahdollisuuksien hyödyntämiseen.

Osaavat ihmiset ovat Suomen tärkeä voimavara ja kilpailutekijä myös tulevaisuudessa. Osaamisen kehittäminen ja ylläpito ovat oleellisia tekijöitä sekä tuottavuuden että kilpailukyyn näkökulmasta. Työelämän osaamisvaatimuksiin vastaamiseksi yhä useamman toiselta asteelta valmistuvan tulisi jatkaa korkeakoulutukseen. Jatkuvan oppimisen uudistuksella voitaisiin puolestaan vastata läpi elämän jatkuvaan tarpeeseen kehittää ja uudistaa omaa osaamista. Pelkällä kotimaisen työvoiman osaamisella Suomi ei jatkossakaan selviä. Jotta suomalaiset yritykset ovat kilpailukykyisiä globaalissa taloudessa, tarvitaan myös ulkomaisia osajia.

Tuottavuuden kasvun suhteen oleellista on myös TKI-toiminta. Tämän osalta työryhmän tulee tunnistaa keinoja, joilla TKI-intensiteettiä voitaisiin nostaa sekä asettaa kunnianhimoisempia tavoitteita TKI-toiminnalle yhteiskunnan ja elinkeinoelämän riittävän uusiutumisen takaamiseksi.

Koronakriisin aikana opitut digitaidot ja uudet käytännöt voivat jatkossa parantaa tuottavuutta ja kiihdyttää talouskasvua. Kriisi on voinut nopeuttaa siirtymää digitalisaation aitoon hyödyntämiseen ja lisätä kyvykkyyttä uudistaa yritysten arvonluontia. Koronakriisin aikana etätyön tekeminen on lisääntynyt merkittävästi mikä avaa mahdollisuuksia monipaikkaisen työn yleistymiseen. Työryhmän tehtävänä on tunnistaa ja arvioida toimia, joilla kriisin positiiviset toimintatapamuutokset voidaan vakiinnuttaa pysyviksi niin, että ne tukevat tuottavuutta, kestäväää kasvua ja kilpailukykyä.

Työryhmä tehtävänä on koota yhteen arvioita siitä, miten nykyiset osaamiseen, innovaatioon ja digitalisaation hyödyntämiseen liittyvät toimet vastaavat koronakriisin jälkeen jälkihoitostrategian ja hallitusohjelman tavoitteisiin. Tämän lisäksi työryhmä tunnistaa tarpeita uusiksi toimiksi ja arvioi niiden potentiaalisia vaikutuksia.

Resilienssi, hyvinvointi ja kriiseihin varautuminen

Toimikausi: 23.6.2020-15.9.2020

Puheenjohtaja: Tuuli-Maaria Aalto (UM), varapuheenjohtaja STM

Jäsenet: VNK, SM, TEM, MMM, OM, VM, PLM, YM, LVM, OKM

Työryhmä arvioi suomalaisen yhteiskunnan resilienssiä eli kriisinsietokykyä, väestön hyvinvoinnin edistämistä ja kriiseihin varautumista koronapandemiasta ja sen hillitsemisestä saatujen kokemusten perusteella. Kriisinsietokykyä tarkastellaan laajasti kansainvälisessä viitekehyksessä ja kokonaisturvallisuuden pohjalta sisältäen huoltovarmuuden, terveysturvallisuuden, normipohjan riittävyden, kriisin aikana syntyneen hyvinvointivelan kiinni kuromisen, sosiaalisen kestävyuden vahvistamisen, yhteiskunnan ja erityisesti julkisen hallinnon toimivuuden ja demokraattisen järjestelmän kestävyuden.

Työryhmä hyödyntää Suomessa, muissa pohjoismaissa ja Euroopan unionissa sekä globaalilla tasolla kertyneitä kokemuksia. Työryhmän tavoitteena on tunnistaa onnistuneita ratkaisuja ja tehdä ehdotuksia yhteiskunnan kriisinsietokykyä vahvistaviksi toimiksi. Erityistä huomiota kiinnitetään toimiin, jotka vahvistavat kriiseihin varautumiseen ja kriisien hallintaan liittyvää tietopohjaa ja päätöksentekoa.

Laajamittaisissa kriiseissä on kyse useiden samanaikaisten ja osin yllättävästi etenevien muutosten yhteisvaikutuksesta, joka on erilainen eri maantieteellisillä alueilla ja yhteiskunnan eri sektoreilla. Kriisien voittaminen ja haittojen minimointi vaativat koko yhteiskunnan voimavarojen huomioimista ja hyödyntämistä. Eri syistä johtuvat kriisit kohdistuvat eri tavoin eri sektoreille. Pandemia vaarantaa erityisesti kansallisen ja globaalin terveysturvan. Pandemian ja useiden muiden kriisien suorat vaikutukset samoin kuin vastatoimet vaikuttavat yhteiskunnan yleiseen huoltovarmuuteen ml. ruoantuotannon ja ruokahuollon kokonaisuuteen sekä taloudellisen toiminnan perusedellytyksiin. Yritysten toimintaedellytysten ja viennin turvaaminen ja niiden työntekijöiden tukeminen, mukaan lukien sosiaali- ja terveydenhuollon toimenpiteet, on noussut kriisitoimissa keskeiseen asemaan.

Suomi ja muut maat sulkiivat pandemian alkuvaiheessa rajaliikenteen pikaisesti, lähes täydellisesti ja pitkälti kansallisin perustein. Laajempi koordinaatio Euroopan unionin puitteissa (Schengen-alue) jäi puutteelliseksi. Kriisin jälkihoidossa nämä puutteet tulee huomioida. Huoltovarmuuden vahvistaminen on noussut EU:n asialistalla korkealle. Suomen tulee vaikuttaa eurooppalaisen huoltovarmuuskonseptin muokkaamiseen.

Pandemian edetessä on korostunut ihmisten, yhteisöjen ja demokraattisen järjestelmän kriisinsietokyvyn merkitys. Resilienssiä voidaan vahvistaa tukemalla yhteiskunnallista osallistumista ja osallisuutta, ihmisten toimintakykyä sekä kestävää kehitystä ja luonnon monimuotoisuutta. Huomiota tulee kiinnittää demokraattisen järjestelmän kriisinsietokyvyn vahvistamiseen sekä yhteistyön kehittämiseen kansalaisyhteiskunnan kanssa. Peruspalveluiden turvaaminen, kansanterveyden edistäminen ja eriarvoistumisen ehkäisy vahvistavat kansalaisten kokemaa turvallisuutta.

Jälleenrakennusvaiheessa tulee arvioida, miten korjataan kriisin eri vaiheisiin liittyneet sekä talouden ja yhteiskunnan toipumisesta mahdollisesti aiheutuvat haitalliset vaikutukset väestön hyvinvointiin, terveyteen ja eriarvoisuuteen. Kriisistä toipuminen vaatii hyvinvoinnin vahvistamista, jotta tulevista kriiseistä selvitään nykyistä nopeammin ja vähemmällä vaurioilla. Tämän toteuttamiseksi tarvitaan kansallinen malli hyvinvoinnin kokonaisvaltaiseen arviointiin ja hyvinvointitalouden toteuttamiseen. Lisäksi tulee rakentaa pysyvä hyvinvoinnin tasoa ja kehitystä sekä lyhyellä ja pitkällä aikavälillä kuvaava seurantatapa.

Myös tiedotuksen ja viestinnän rooli on olennainen. Tiedon on oltava esteetöntä ja koko väestön saavutettavissa. Kansalaisten oman kriisivalmiuden ja yleisen luottamuksen ja turvallisuuden tunteen vahvistamisen lisäksi tiedotuksella torjutaan ulkopuolista mielipidevaikuttamista.